Uppföljningar 2024

Omställning till öppen vetenskap 2026 – hur går det?

SUHF, webinarium, 24 oktober, 2024

Vetenskapsrådet

National Library of Sweden

SUHF

Sveriges universitets- och högskoleförbund

Tre uppdrag – tre årliga uppföljningar

Vetenskapsrådet

- **Samordna**, **främja** och **följa upp** arbetet med öppen tillgång till **forskningsdata**
- Årlig rapportering kring det nationella arbetet öppen tillgång till **forskningsdata.**

National Library of Sweden

- **Samordna**, **främja** och **följa upp** arbetet med öppen tillgång till **vetenskapliga publikationer**
- Årlig rapportering kring det nationella arbetet för öppen tillgång till **vetenskapliga publikationer**

SUHF

Sveriges universitets- och högskoleförbund

- Universitet och högskolor ska fortsätta att **utveckla arbetet med öppen vetenskap**
- Årlig rapportering genom SUHF och Svensk Nationell Datatjänst kring lärosätenas **omställning** till **öppen vetenskap**

Övergång till ett öppet vetenskapligt system 2026

- **Regeringens proposition** (prop. 2020/21:60)

  (*Ny forsknings- och innovationsproposition i slutet av 2024)*

- **Regleringsbrev avseende universitet och högskolor** (2022)

- **Nationella riktlinjer för öppen vetenskap** (Kungliga biblioteket, 2024)

- **Färdplan för öppen vetenskap**
  (SUHF, REK 2021:1, *Rev. 2022, 2024*)

  Vägledning för implementering av färdplan för öppen vetenskap
  (SUHF, 2022, Rev. 2024)

- **Vision och vägledande principer för öppen tillgång till forskningsdata**
  (Vetenskapsrådet, 2022)

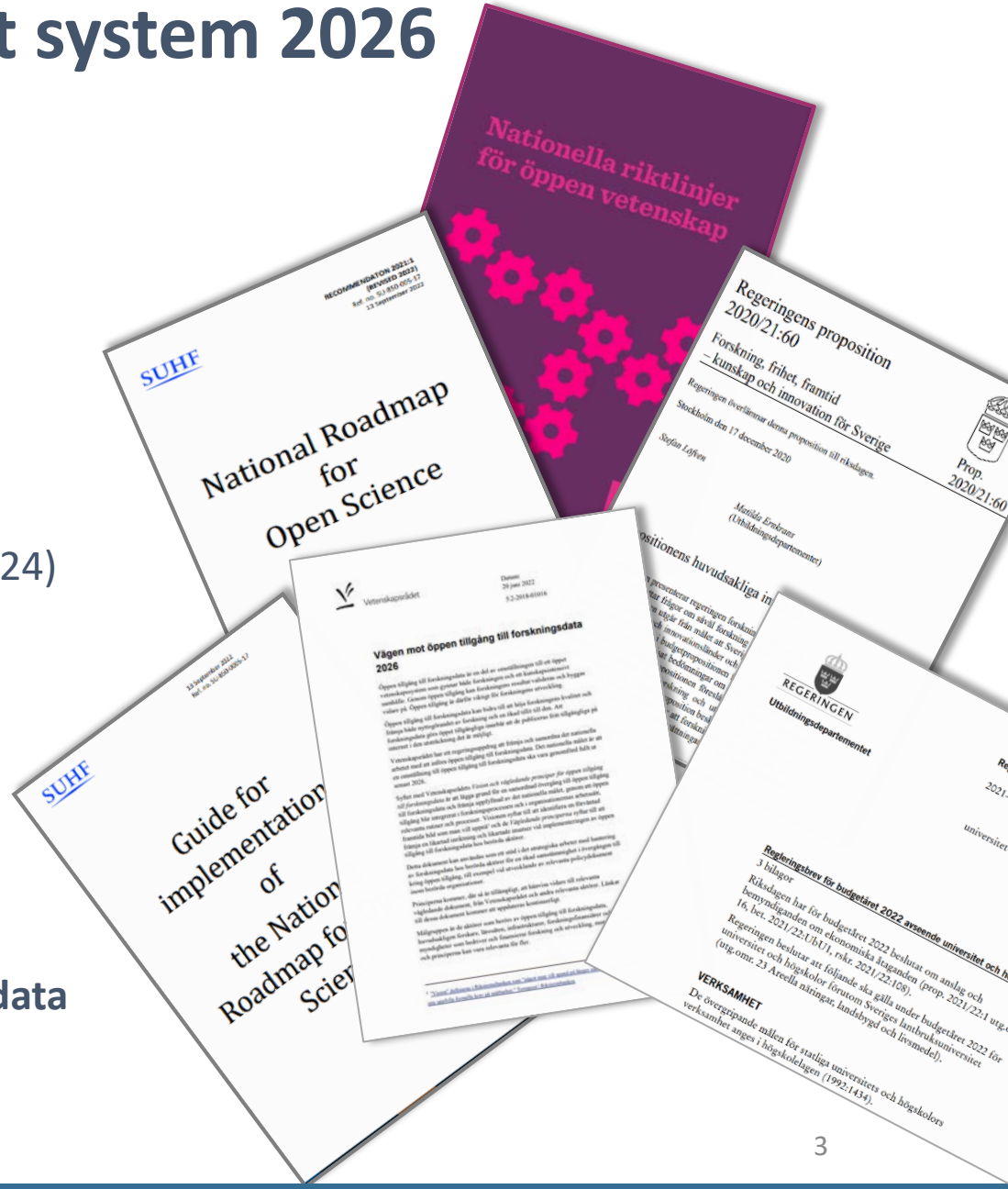

Sveriges universitets- och högskoleförbund

SUHF uppföljning 2024

Vägledning med åtgärdsförslag för implementering av färdplan för öppen vetenskap

Sabina Anderberg, Senior rådgivare, Stockholms universitet

Forskningsdatagruppen SUHF 2024
Lars Alberius
Sabina Anderberg
Sverker Holmgren
Elisabeth Strandhagen
Erik Thorsten

Vad är SUHF?

38 lärosäten

Arbetsgrupper och expertgrupper

Konferenser och webinarier

Rekommendationer

Internationella samarbeten

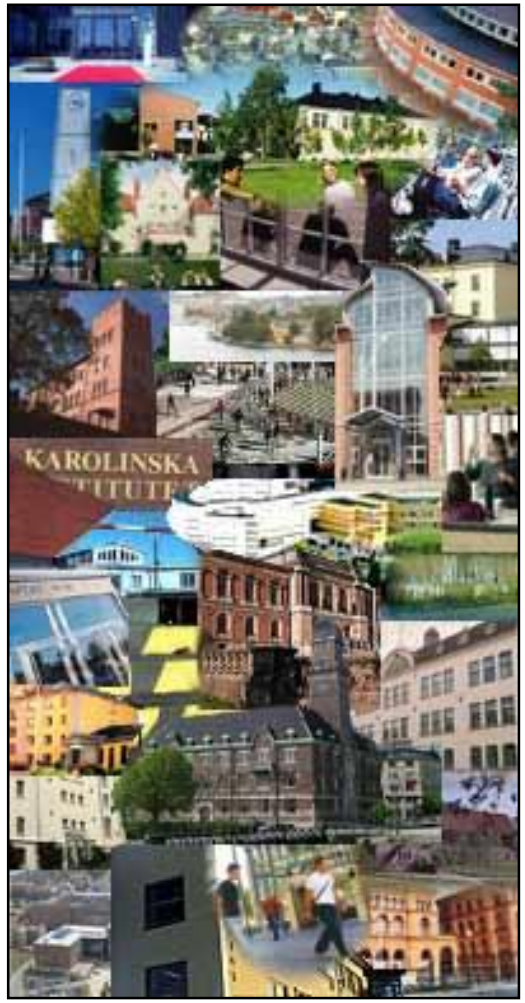

Bild från SUHF webbplats

SUHF årlig uppföljning

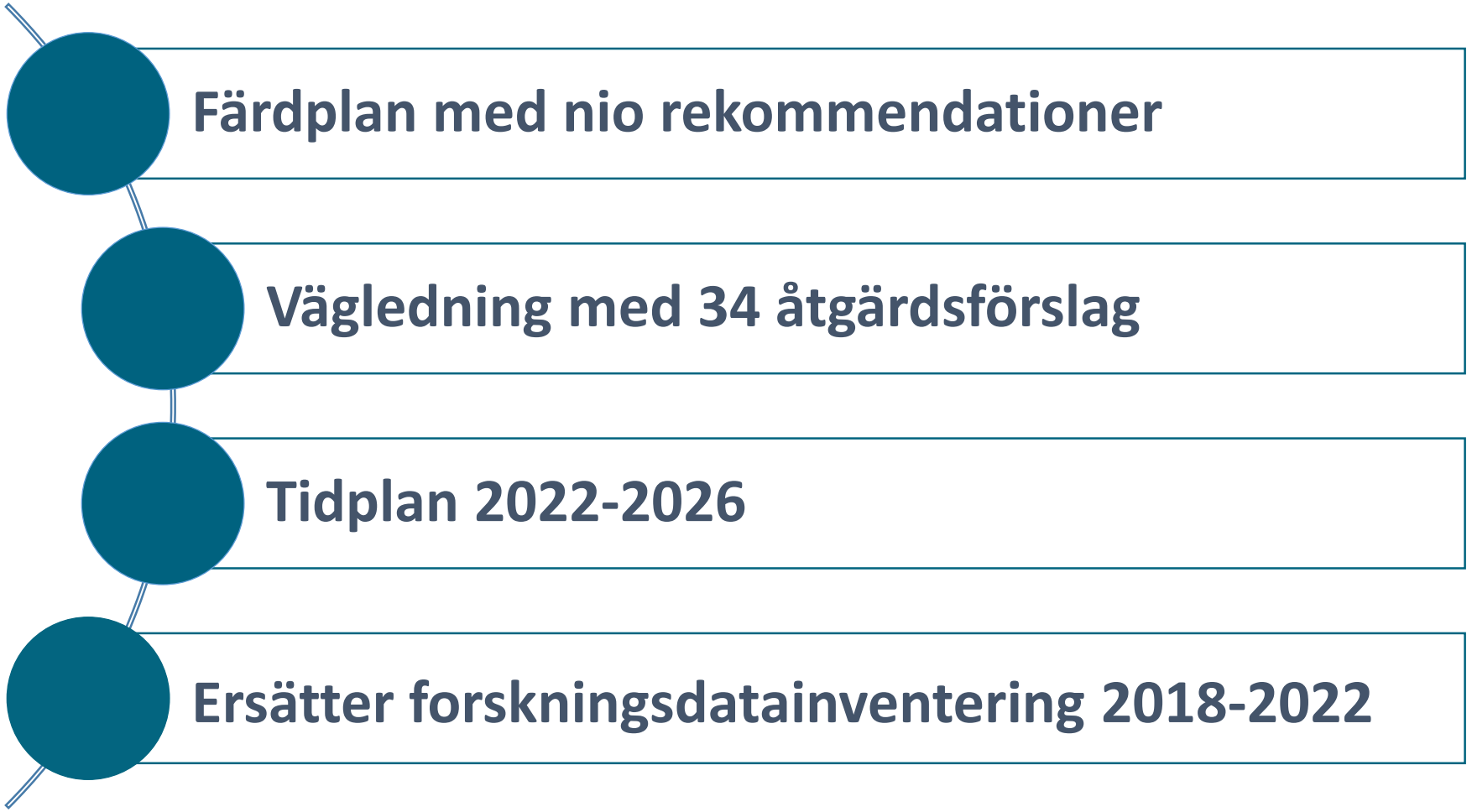

SUHF

Exempel rekommendation

Rekommendation 1

Att skapa forsknings- och utbildningsmiljöer som stödjer, uppmuntrar, informerar och utbildar om öppen vetenskap som praxis, genom att anta, implementera och förankra lokala **styrdokument** eller **ramverk**.

Exempel åtgärdsförslag

1. "Senast vid utgången av **2022 inrätta en formell strategisk funktion** vid lärosätesledningen med inriktning på frågor inom öppen och FAIR vetenskap…"

Har lärosätet genomfört detta i linje med förslaget?

Påbörjat	12 (36,4%)
Ej påbörjat	13 (39,4%)
Genomfört	8 (24,2%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	33 (100,0%)

Hur går det för lärosätena?

1. Utforma **styrdokument** och **ramverk** för forsknings- och utbildningsmiljöer
2. Tillhandahålla **tjänster** och **stöd** för hela forskningsprocessen
3. Skapa, dela och använda **öppna lärresurser**
4. Eftersträva **FAIR** forskningsdata och forskningsresultat
5. Tillhandahålla **infrastruktur**
6. Främja **samarbete** mellan lärosäten och med relevanta aktörer
7. Främja och delta i **internationellt arbete** inom området
8. Främja och utveckla **incitamentsstruktur** för öppen tillgång
9. Säkerställa **upphovsrätt**

[Inventering 2024: Färdplan för öppen vetenskap, sammanställning maj 2024]

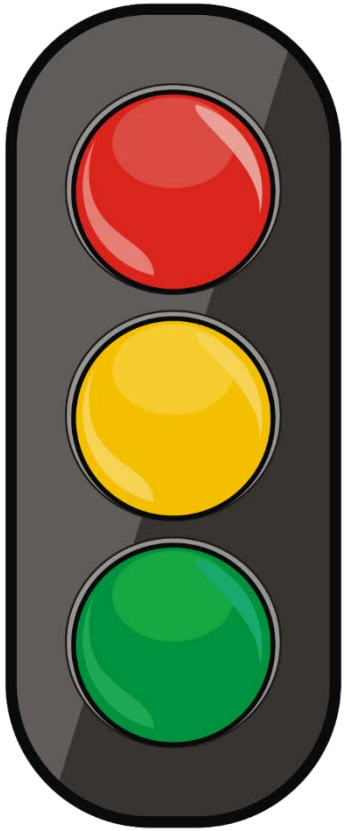

CC –BY Johnathan Higdon
https://sl.bing.net/jSen5vn5z3I

Är färdplanen och vägledningen till nytta för lärosätena?

- 22 av 33 lärosäten svarar ja, nio svarar delvis och en svarar nej
- Revidering av färdplan och vägledning pågår
- Ny SUHF uppföljning – utskick i början på 2025
- Uppdatering av *Orienteringskartan* genom Svensk Nationell Datatjänst
- Färdplan och vägledning – tänkt som hjälp till självhjälp
- Uppföljningarna är ingen exakt sanning, men en indikation på hur det går för lärosätena
- Det går framåt, men lite för sakta!

www.suhf.se

Vetenskapsrådet

Öppen tillgång till forskningsdata 2024

Vetenskapsrådets kartläggning, analys och bedömning

Sanja Halling, Vetenskapsrådet

Vetenskapsrådet

Regeringsuppdrag att samordna, följa upp och främja arbetet i Sverige

Årlig rapport

Målbild: omställning till öppen tillgång till forskningsdata senast 2026.

Fem indikatorer för att följa utvecklingen:

- Strategisk inriktning
- Implementering
- Kunskapshöjande insatser
- Öppna och FAIR forskningsdata
- Incitament

Öppen tillgång till forskningsdata - hur går det?

Dokumenterad strategisk inriktning

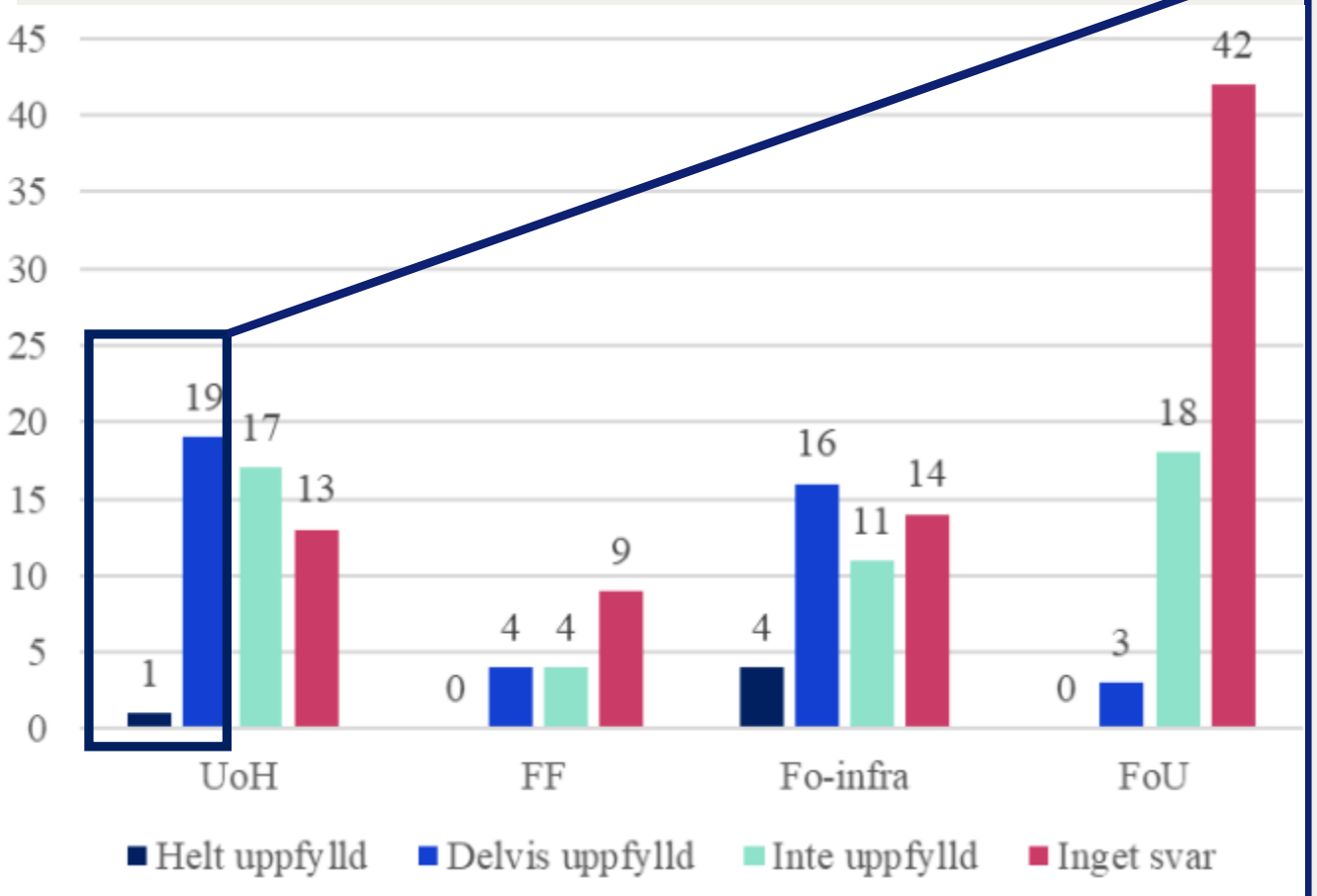

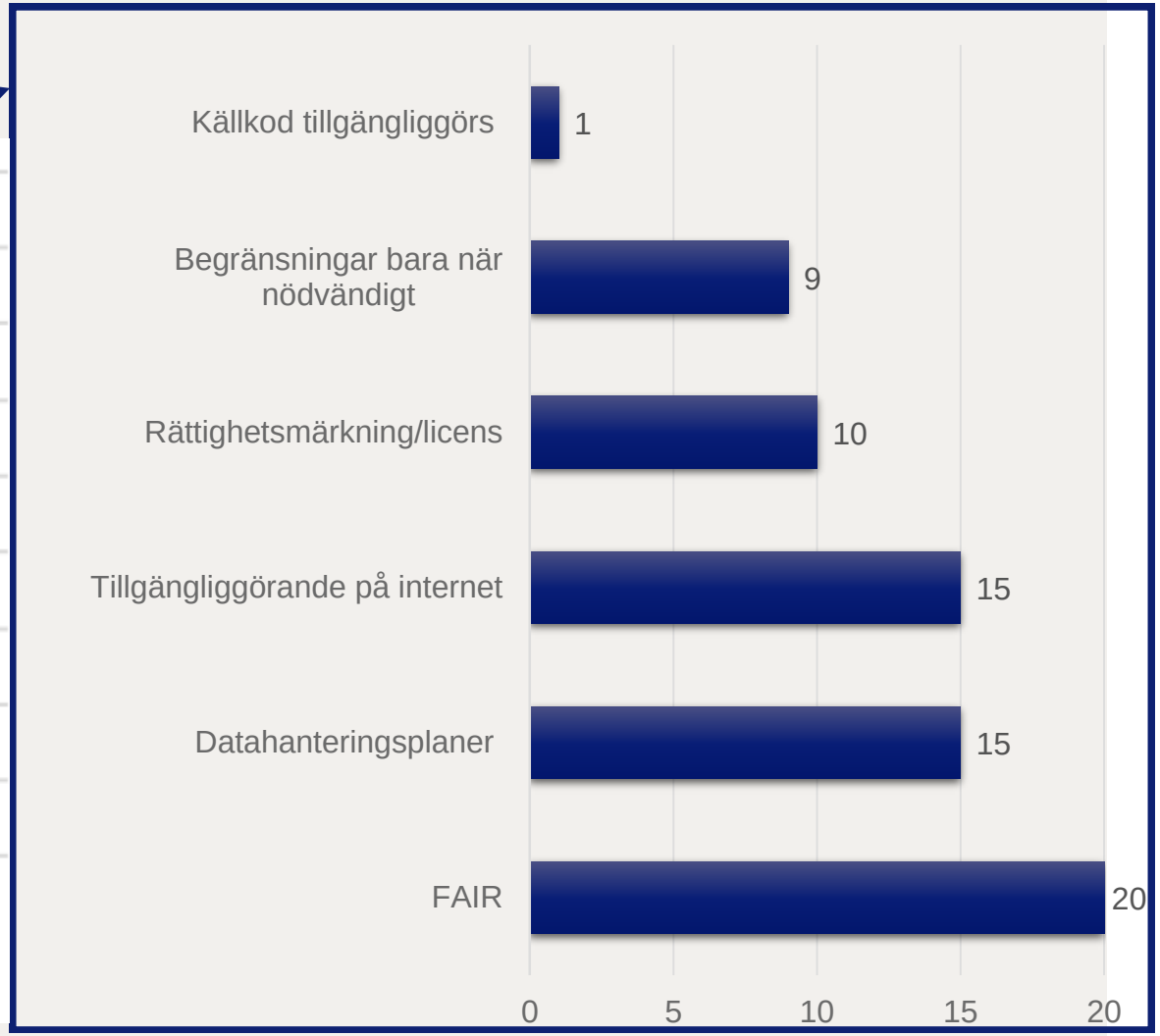

UoH = Universitet och högskolor
FoInfra = Forskningsinfrastrukturer

FF = Forskningsfinansiärer
FoU = Myndigheter som bedriver eller finansierar forsknings- och utvecklingsprojekt

Implementering

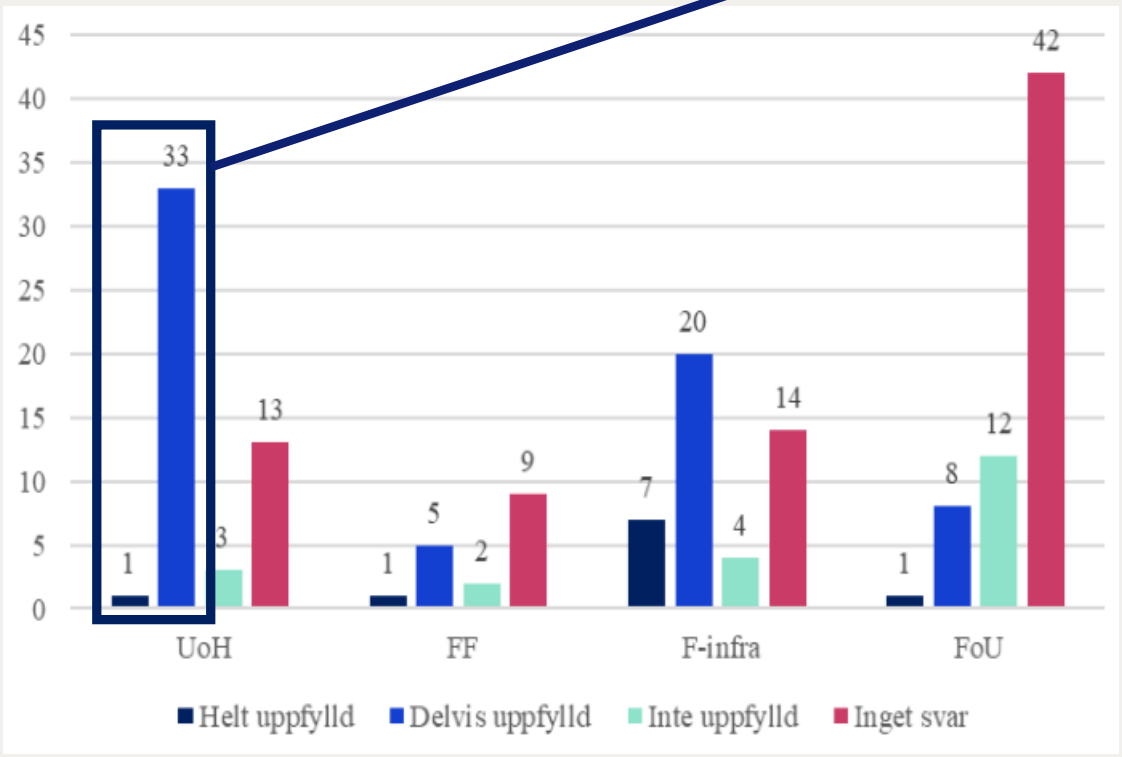

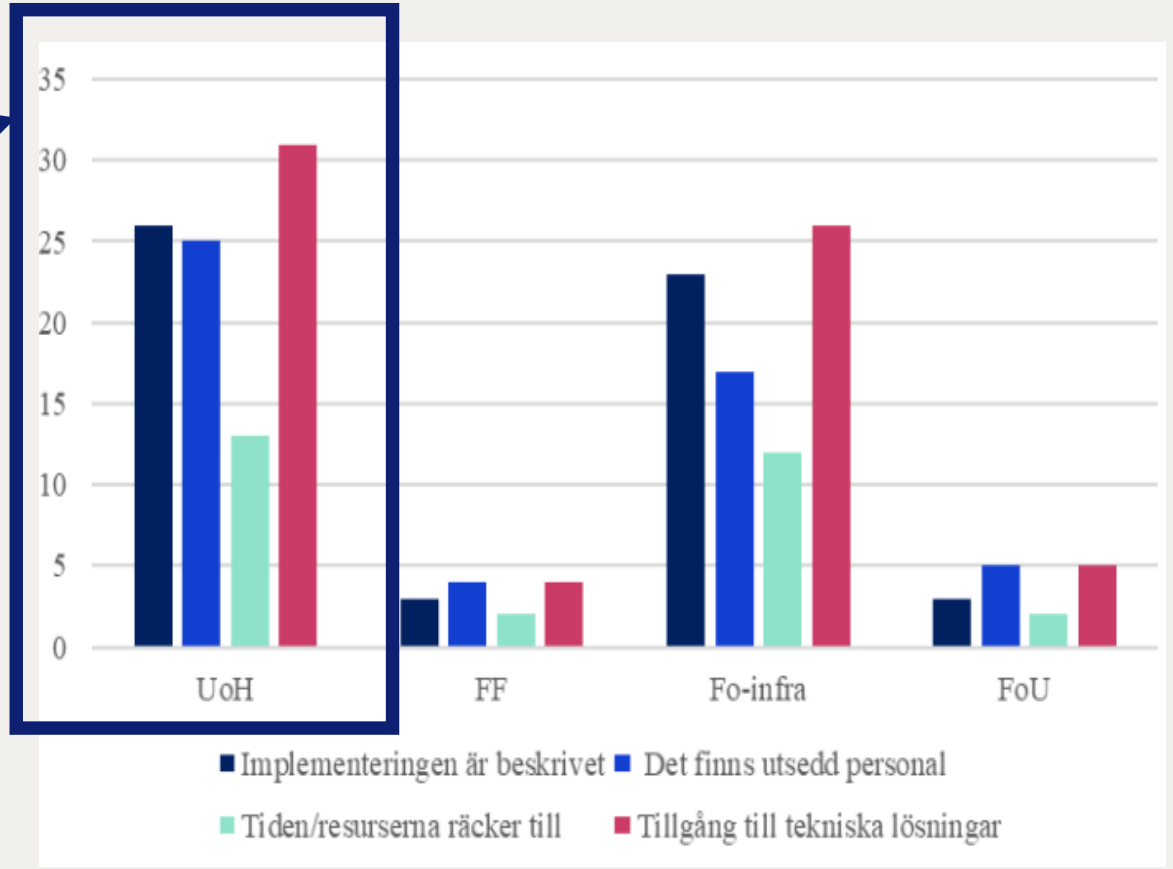

Forskare: upplevelse av stöd

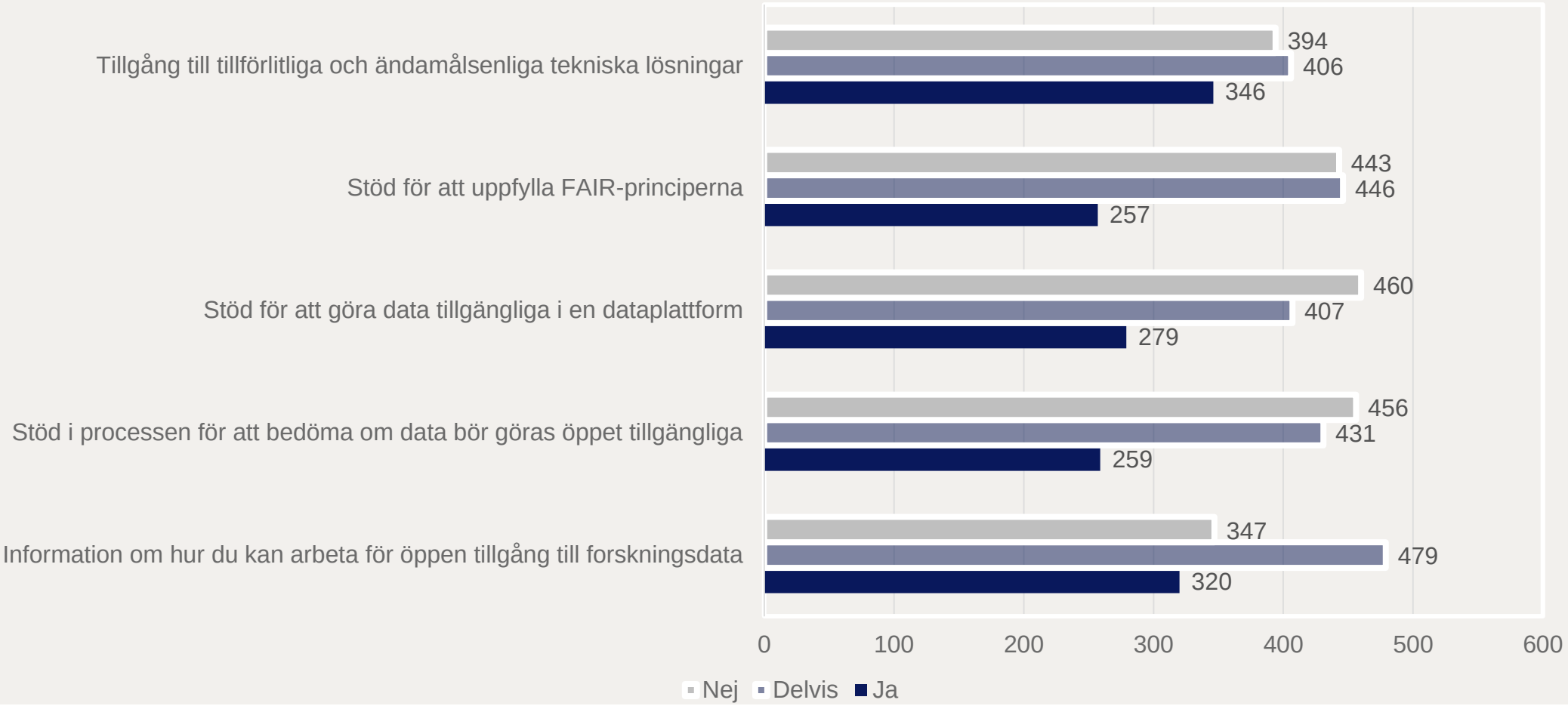

Kunskapshöjande insatser

Organisationer: kunskapshöjande insatser

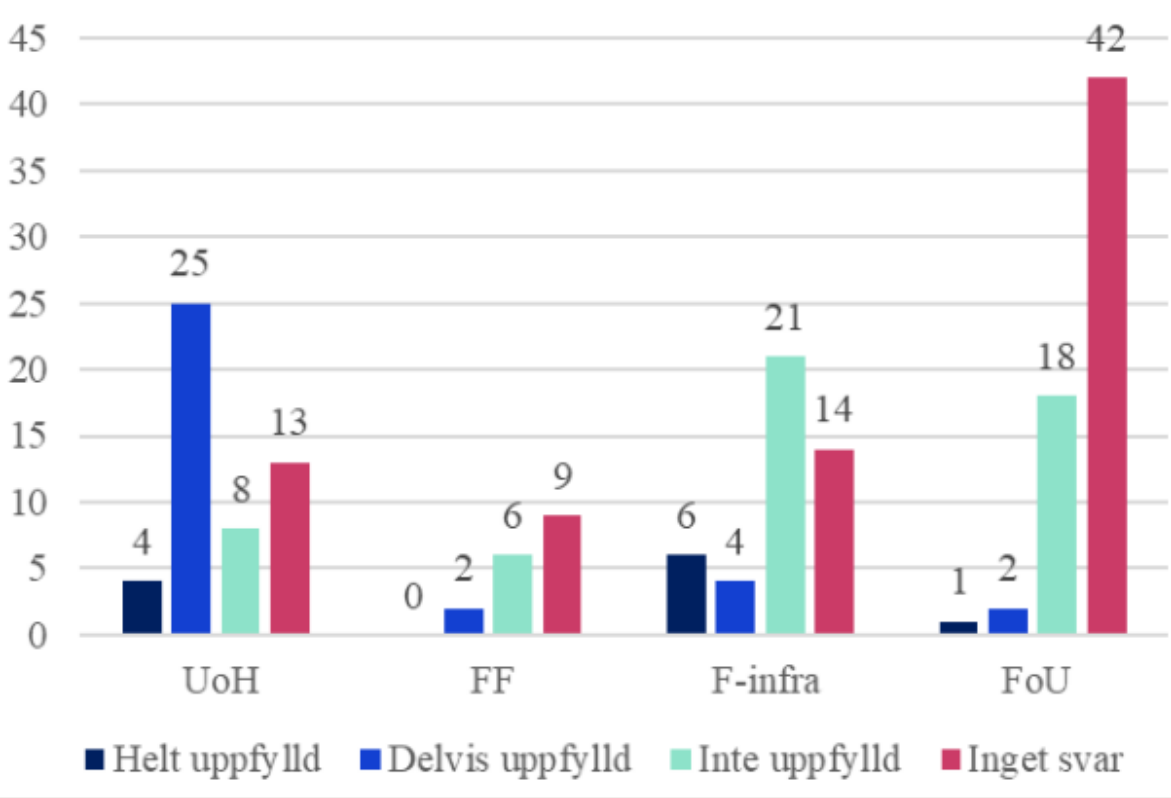

Forskare: tillgång till kunskapshöjande insatser

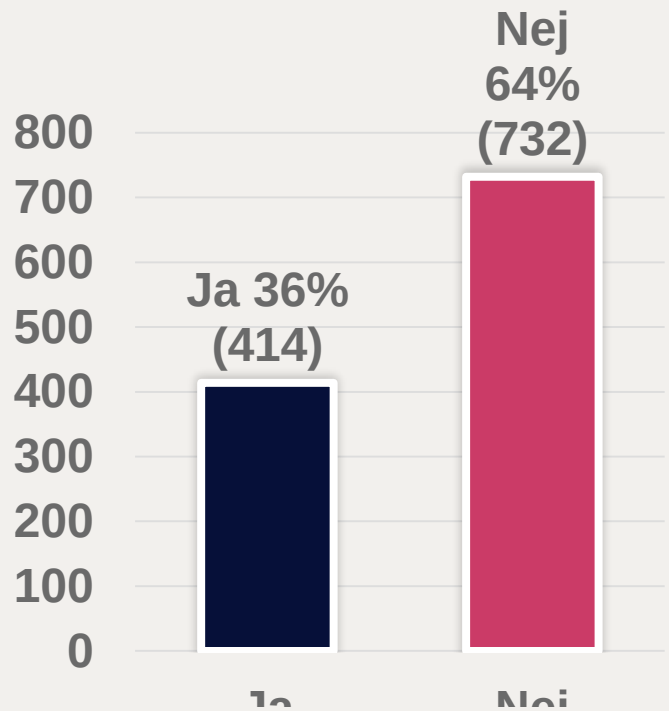

FAIR och öppet tillgängliga forskningsdata

Det går inte uppskatta i vilken utsträckning forskningsdata tillgängliggörs öppet, enligt FAIR-principerna.

Men vi kan se att det görs - majoriteten av forskarna anger att de har framställt forskningsdata de senaste två åren, av dessa svarar 62% att deras forskningsdata har bedömts som möjliga att tillgängliggöras öppet.

Var tillgängliggörs forskningsdata?

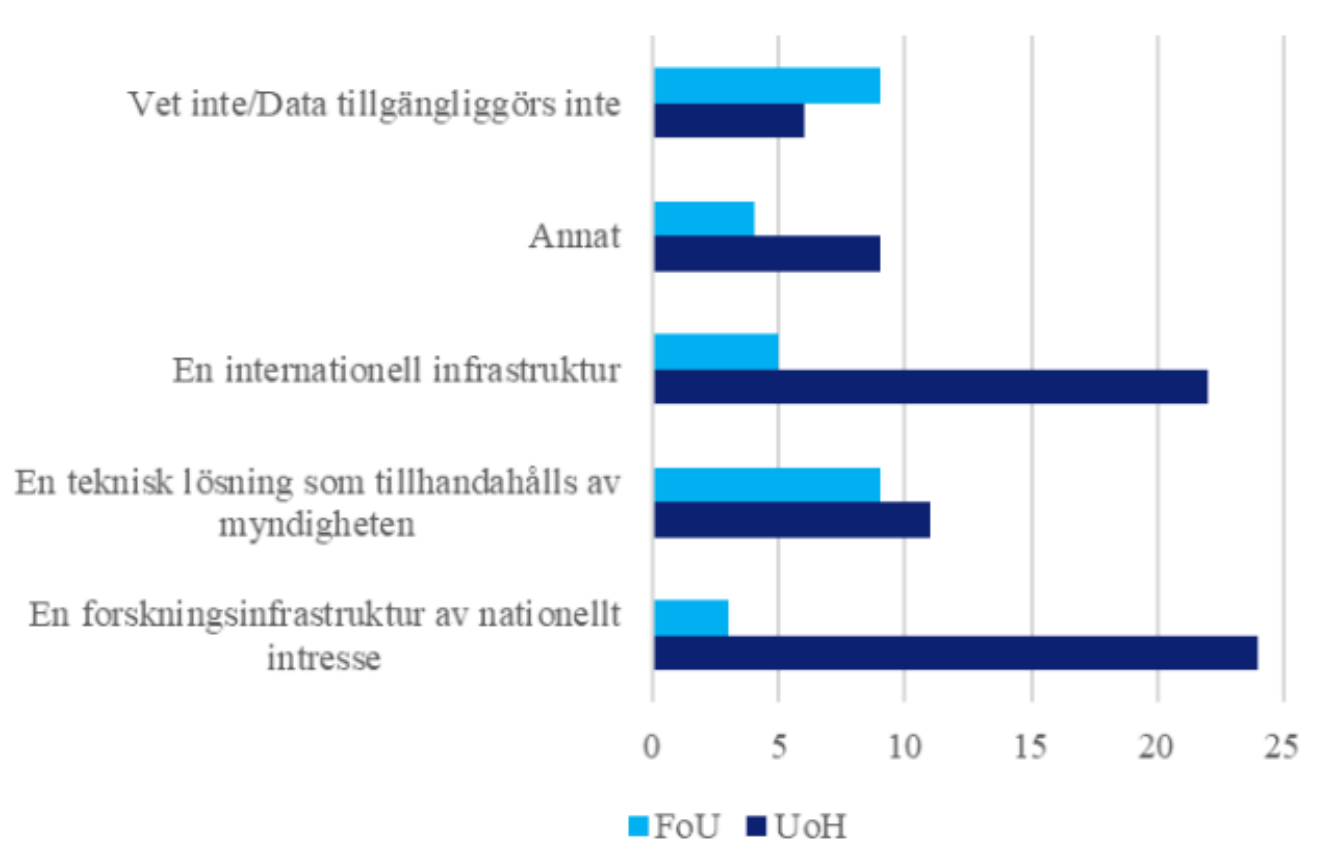

Incitament

Åtgärder och/eller åtaganden för incitament hos organisationer

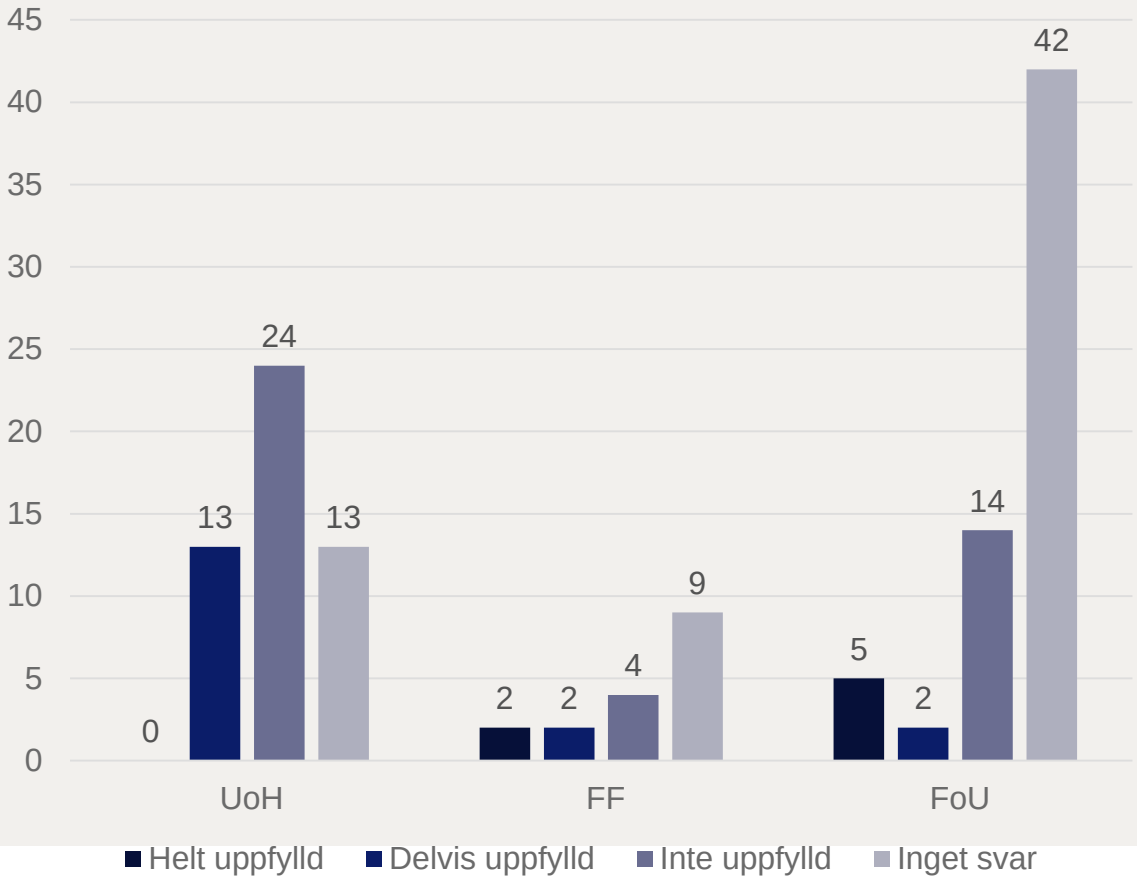

Forskare: Upplever du att det finns incitament för att göra forskningsdata öppet tillgängliga?

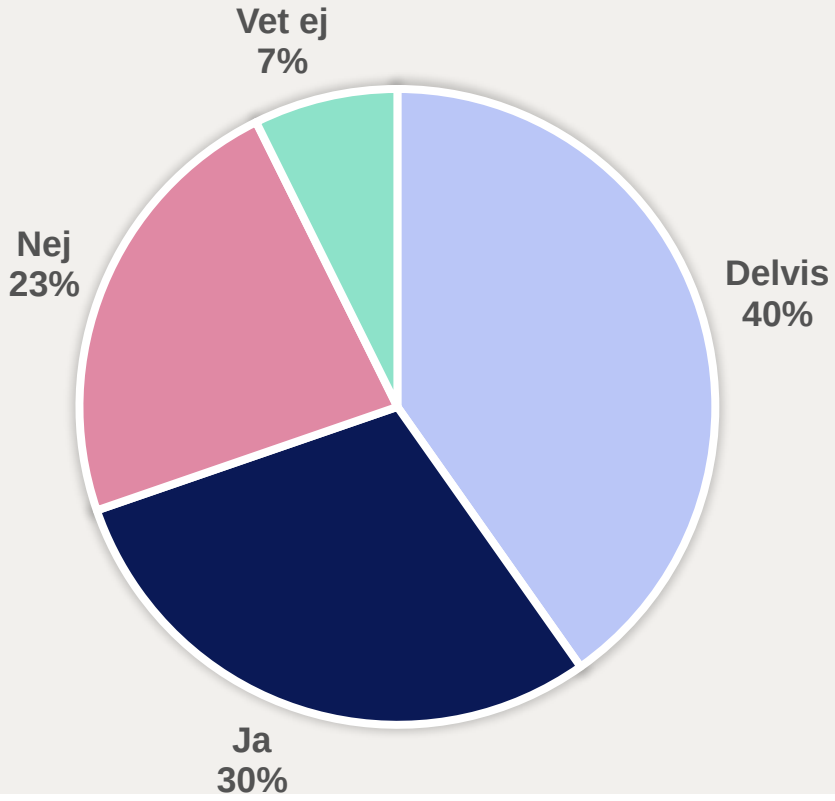

Resultat

- Svårt att uppskatta i vilken omfattning forskningsdata tillgängliggörs.
- Etablering av policyer och implementering i processer och arbetssätt pågår.
- Forskare fortfarande upplever behov av olika typer av stöd
- Alltfler åtaganden och åtgärder kopplade till införande av öppen tillgång i incitamentssystemet.

Slutsatser om fortsatt väg framåt

- Kostnader och behov av resurstillskott för utveckling av långsiktigt öppet tillgängliggörande av forskningsdata behöver identifieras.
- Rutiner för informationshantering, inklusive översikt av forskningsdata, behöver innefatta öppen tillgång.
- Öppen tillgång till forskningsdata behöver ingå i utvecklingen av meriter, incitament och karriärvägar för forskare.

Tack!

Frågor? Kontakta oss: openscience@vr.se

Vetenskapsrådet

Där inte annat anges är bilder i presentationen från unsplash.com

Öppen tillgång till vetenskapliga publikationer

– Kartläggning, analys och bedömning

Anna Lundén, avdelningschef Kungliga biblioteket, 24 oktober 2024

National Library of Sweden

Andel omedelbart öppet tillgängliga artiklar

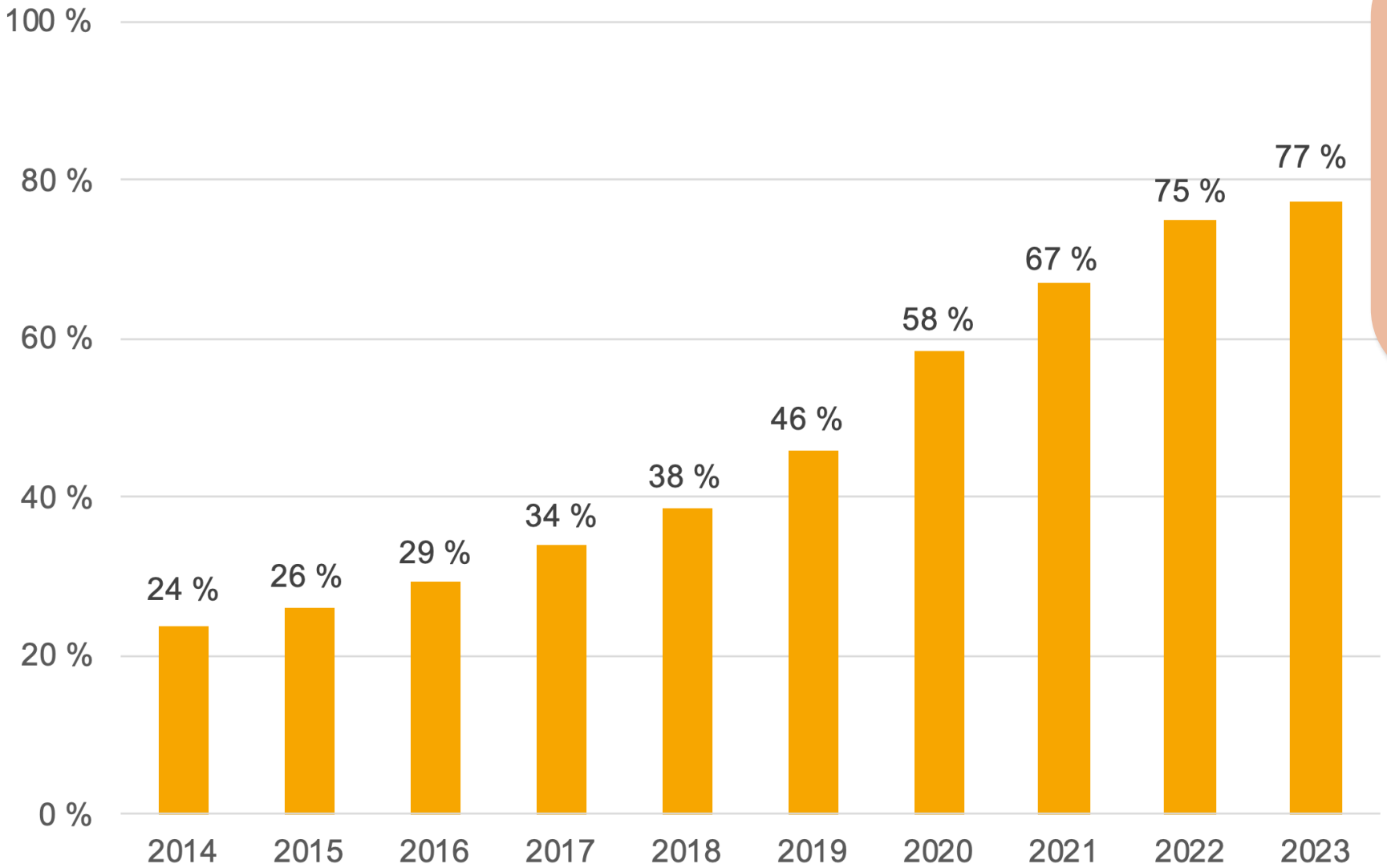

Öppen tillgång i siffror är en del av KB:s årliga rapportering kring arbetet med öppen tillgång till vetenskapliga publikationer

National Library of Sweden

Öppen tillgång per lärosäte 2023

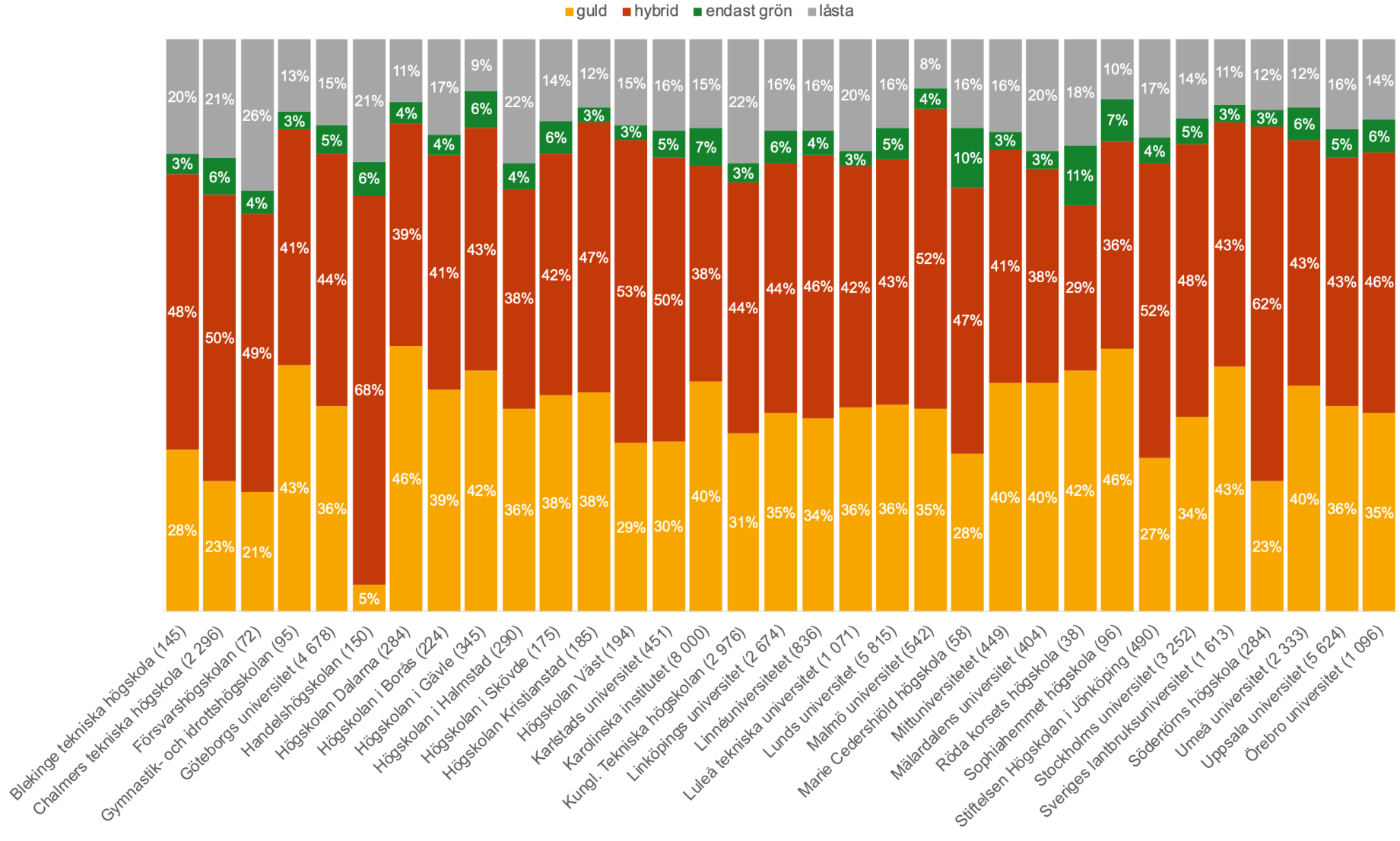

Öppen tillgång i siffror
mer data finns på:
https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/oppen-tillgang-och-bibsamkonsortiet/oppen-tillgang/oppen-tillgang-i-siffror.html

National Library of Sweden

Nationella riktlinjer för öppen vetenskap

- Regeringsuppdrag redovisades januari 2024, från BP25:
- Bör ses som vägledande och stödjande för alla berörda aktörer
- Angeläget att riktlinjerna implementeras på ett effektivt sätt i bred samverkan med ett delat ansvar mellan alla berörda aktörer
- Finns behov att på ett samordnat sätt regelbundet följa upp det praktiska genomförandet av det nationella arbetet med öppen vetenskap

kb.se/oppenvetenskap

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Nationella riktlinjer för öppen vetenskap

- 6 områden
- Mål och prioriteringar anpassade för nuläge inom området
- Identifierade aktörer och ansvarsområden inom varje område

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Mål och prioriteringar

- Att **alla typer av vetenskapliga publikationer** som helt eller delvis framställts med offentliga medel ska publiceras med **omedelbar** öppen tillgång.
- Att publicering sker med en **öppen licens**, i enlighet med **FAIR-principerna** och med stöd i vägledande information från Kungliga biblioteket.
- Att **kostnader** förknippade med öppet tillgänglig publicering **i**nte täcks av vare sig läsare eller enskilda författare. (Jfr. EU:s rådsslutsatser om vetenskaplig publicering från maj 2023)
- Att **kostnader** förknippade med publicering ska vara transparenta och **minska över tid** utan påverkan för svenska forskares möjligheter att sprida forskningsresultat i form av vetenskapliga publikationer.
- Att åtgärder vidtas som främjar att författare behåller den ekonomiska **upphovsrätten** till sina verk.

Öppen tillgång till vetenskapliga publikationer

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Utgifter för vetenskaplig publicering

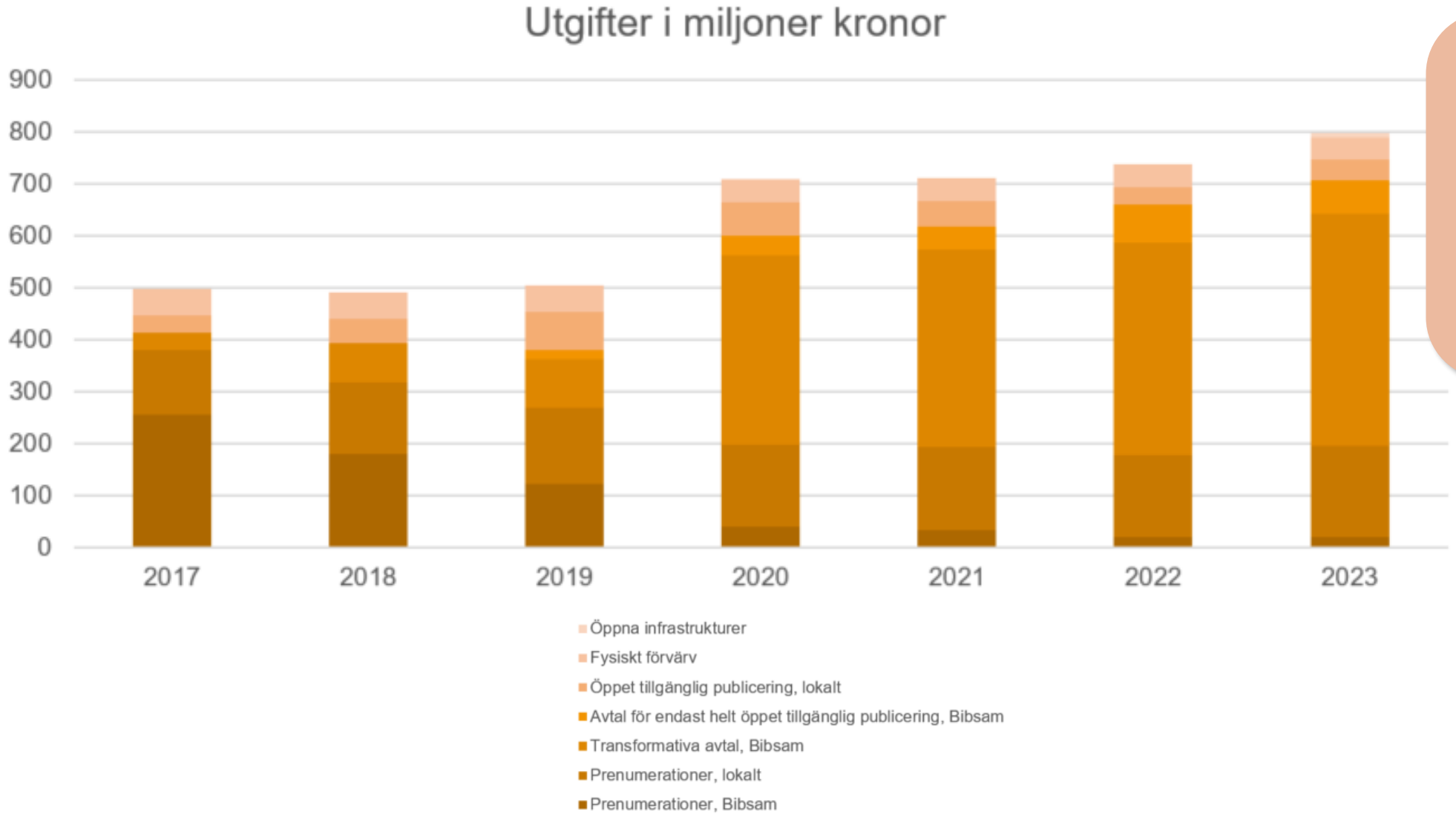

Utgifter för vetenskaplig publicering utgör ca 1,5 % av intäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Bibsamkonsortiets handlingsplan

- Vägledande vid förhandlingar
- Tre punkter:
  - att konsortiet **inte bör teckna avtal för läsning och publicering i så kallade hybridtidskrifter**, utan enbart avtala om publicering i öppet tillgängliga tidskrifter; detta förhållningssätt bör appliceras från 2026, och gälla alla öppna tidskrifter, oavsett förlag
  - att **verka för och stödja nya vägar till öppen publicering** och utveckla alternativa affärsmodeller, samt stödja **forskardrivna tidskrifter som vill migrera** från traditionella förlag till andra plattformar
  - att publicering sker med en **öppen licens**, i enlighet med **FAIR-principerna** samt att utforska **upphovsrättsliga förutsättningar för att främja öppen tillgång**, exempelvis via så kallade sekundära publiceringsrättigheter

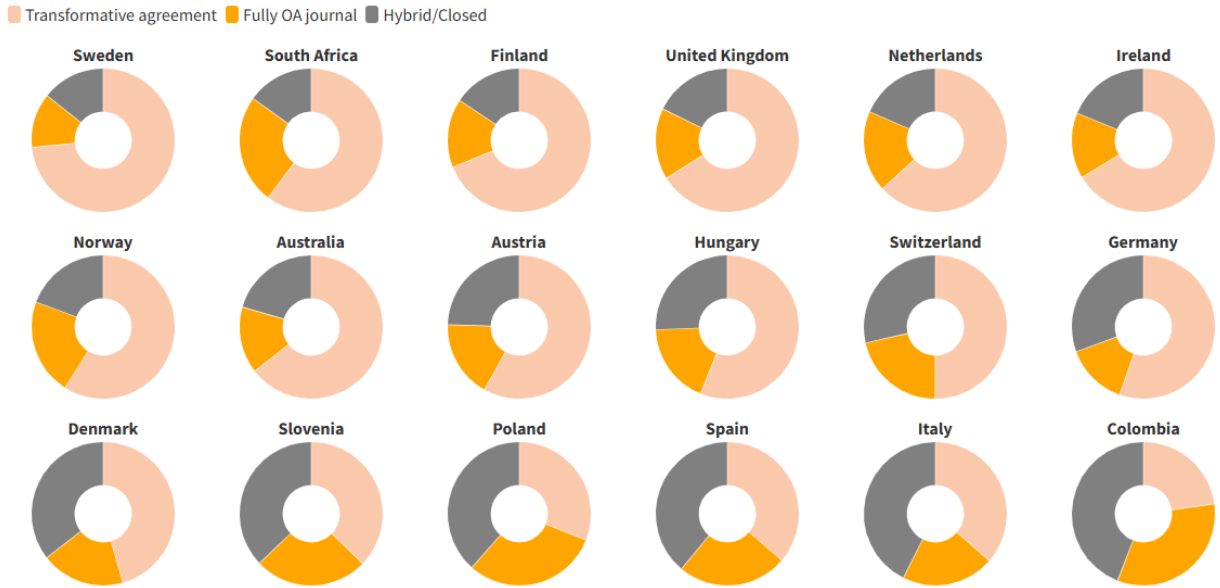

Källa: https://esac-initiative.org/market-watch/

National Library of Sweden

Öppen tillgång till böcker

- Nationella riktlinjer: omedelbar ÖT till alla publikationstyper
- EU-projekt PALOMERA tar fram rekommendationer om policyer för ÖT-böcker (okt 2024)
- Från 2024 redovisas BPC:er (book processing charges) i ”Totala utgifter för vetenskaplig publicering”
- Från 2025 kommer böcker vara en del av Öppen tillgång i siffror
  - Pågår utredning om datakvalitet och statistiskt underlag
- Kartläggning och inventering
  - Befintliga policyer hos lärosäten och finansiärer
  - Finansieringsmodeller
  - Affärsmodeller
  - Infrastruktur
  - Utgivningslandskapet i Sverige

Foto: Maja Atterstig/KB

National Library of Sweden

Publicera: nationell plattform för öppet tillgängliga svenska vetenskapliga tidskrifter

2020: KB fick uppdrag att inrätta och förvalta plattformen för att underlätta övergången till ett öppet tillgängligt publiceringssystem

2021: Publicera lanserades med 3 tidskrifter

2024: 35 tidskrifter på plattformen och ytterligare 5 på gång; tidskrifterna täcker en bred variation av ämnesområden

- Krav på tidskrifter
  - Omedelbar öppen tillgång, publicering med Creative Commons-licens, m.m.
- KB erbjuder kostnadsfritt
  - Teknisk infrastruktur och underhåll
  - Långtidslagring
  - Strukturerad metadata
  - DOI-nummer m.m.

https://publicera.kb.se/

Diamant ÖT

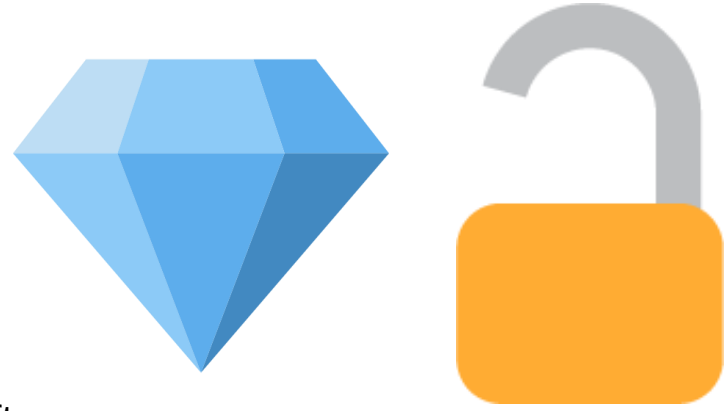

- Open Research Europe (ORE)
  - Öppen publiceringsplattform med sakkunniggranskning för EU-kommissionsfinansierade forskare inom alla discipliner, utan författaravgifter
  - Vetenskapsrådet, Formas och Forte bidrar till finansiering fr.o.m. 2026
  - Gemensamt arbete finansiärer, SUHF och KB genom den partssammansatta gruppen för omdirigering av betalningsströmmar (PSG)
- Nordiskt kapacitetscenter för diamant ÖT
  - Arbetsgrupp: Stockholms universitet i Sverige, det Konglige bibliotek i Danmark, UiT Norges arktiske universitet och Helsingfors universitet i Finland
- Europeisk kapacitetshub
  - Lanseras i januari 2025
  - Finansieras av DIAMAS-projektet (EU-stöd)
- Global Diamond Open Access Alliance – Unesco
  - 2nd Global Summit on Diamond Open Access, 8-14 december, Kapstaden, Sydafrika

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Frågor?

Kontakta oss på openaccess@kb.se

Om KB:s arbete med öppen tillgång

Kurs om öppen vetenskap i praktiken på Digiteket

Prenumerera på KB:s nyhetsflöde

National Library of Sweden